

Viktorija
Daujotytė
lašas
poezijos

Viktorija Daujotytė

lašas
poezijos

Jeigu žmogus dar gyvas – jame visados likęs lašas poezijos...

Sigitas Geda

2012 metų gegužės pradžia – Rašytojų klube Gintaro Bleizgio „Sodo“ ir Rimvydo Stankevičiaus „Ryšio su vadaviete“ sutikimas. Gerų poezijos knygų, jau kito poezijos laiko. Su Aidu Marčėnu, kalbančiu. Su Domantu Razausku, dainuojančiu – ir iš gero poezijos jutimo. Kažkas vyksta, vyksta giliai ir skaudžiai, lyg iš *paskutiniųjų*, kad poezija – jau kova už aukštesnę būtį, o tie, kurie *dabar* ir *dar* rašo eilėraščius, – kareiviai. Aidas ir sako apie jaunesnius poetus, jie – kariai. Ir lyg tarp kitko – po penkiasdešimt metų mes gal jau nebeturėsime savo kalbos, nieko neberekš Maironis, mes visi būsim pralaimėję... Lyg pratęsia savo jau prieš keliolika metų ištartą: „Reikia rašyti eilėraščius...“ Nes... Nes pasaulis baigiasi.

Kas iš tiesų rašo, jaučia, kad poezija saugo, turi atkuriamosios galios. Iš *tiesų* – vadinasi, iš tikro vidinio poreikio, kartu ir iš sąmoningumo kūrybai. Taip, kol gyva poezija, pasaulis turi viltį. Žmogus gyvas, gyvas žmogiškumas, kol lieka nors lašas poezijos. Likutis, nepravalgomas, neprageriamas, nesunaudojamas. Ryšys – ir su *vadaviete*, jei ir suprantame ją skirtingai.

Poezija perspėja.

Poezija stiprina atsakomybę. Kartais ir paaštrindama. Jei būčiau kokios mažos kuopos vadas ir žinočiau, kad iš penkių dar galiu išgelbėti tris, du pats pakločiau. Kad nebūtų pakloti visi, – baugiai

atviras Gintaras Bleizgys. Sakykim, bet kaip *po to* gyventi pačiam, po to, kai *pakloji*.

Nebent būtum vienas iš dviejų paklotų, kad trys liktų gyvi.

Bet negalima pasikliauti aritmetika. Nėra čia tiesių linijų. Kaip nėra ir vienos tiesos. Solidarizuotis tik su tiesos ieškančiu. Bijoti tiesą žinančio, juolab – ją turinčio. Turbūt tai jau bendra mintis. Iš toli, iš giliai, iš Sokrato ar kitų didžiųjų. Ir prisimenama nuolat, kad iš didžiųjų, patikima.

Prisiimti atsakomybę – bet, Dieve, žinojimas, kad stovi prieš atsakomybę, neaprépiamą, nesuvokiamą, gali pakirsti stačią, nors taip ir nepasilenkusį. Tikintis esu, – tai Rimvydas. Apie religiją klausiu tavęs kaip agnostikas, – Aido balsas. Kas yra poeto *agnōstos*, jei ne kita tikėjimo pusė, tikėjimo ieškojimo, kartais gilesnio ir skaudesnio nei pats tikėjimas. Balsai iš literatūros bendruomenės, iš vieno jos lizdo. Ar gerai *lizdautis*, ar taip neapsiri-bojama. Ar nepatenkama vieni kitų nelaisvėn. Bet juk daugiau ir laisvės – jausti kitą, norėti jam gero. Norėti kitam gero – aukštas jausmas, išbandantis. Atrodo, kad šiuo iš esmės nepoetišku laiku poetų bendruomenės yra būtinos. Aštuntuoju ir devintuoju dešimtmečiu, kai lietuvių poezija sparčiai modernėjo, kai modernėjo poetika, svarbesnės buvo tarpusavio įtampos, lyg profesionalumo kontrolė. Dabar reikia ir tarpusavio palaikymo: reikia rašyti eilėraščius.

Ir Aidai, ir Rimvydas nuėję sunkų išbandymo kelią; dabar visada *blaiivūs*. Brangus yra šis blaiivumas, kasdien nepigiai apmokamas. Stasio Stacevičiaus viena knyga vadinasi „Juodoji“ (2005); daugia-prasmė nuoroda ir į *juodumą*, jau nuo „Juodvarnių žemės“ (1994) persmelkusį tylų kuždesį: *negerk, mano juodvarne, negerk...*

Daug poezijos, daug jos galimybių pragerta, apsvaiginta, anksti žemei atiduota.

Tikėjimo grįžimas į kūrėjų sąmonę. Maldos, sąmonės prieglobsčio, poreikis. Aukštosios tvarkos; kas yra menas, jei ne aukštesnės dvasinės tvarkos signalai. Kūryboje iš esmės yra kažkas re-

ligiška, kas kyla iš šventumo ilgesio, iš sielos švarumo, iš atgailos reikmės. Nešvariai nieko tikro nepadarysi, nesukursi. Nešvariom rankom tikrai brangių dalykų nepasieksi. Jurgio Baltrušaičio aidėjimas, lyg pastovaus sąmonės kamertono, kad visa, kas girdima iš žodžių, derėtų: „Ar nemoki melstis, negali, / Mano žemės prote, nebyly“? („Amžių žvaigždynas“)

Cituoti Bibliją saldu, lyg būtum Knygoje, jos priglobtas, saugomas. Bet ne visad būtina. Artėti žinant, kad neprieisi. Didieji kultūros tekstai *suima*, svarbu, kad būtų suimama, sulaikoma, vis iš naujo lipdomos būties formos. Tikėjimas poezijoje tikriausias, kai Dievo vardas netariamasis. Tik krūpčioja širdis, kad tai, kas skaudžiai nežinoma, kartais taip arti, lyg justum alsuojant.

Pirminės formos – likimų; ir Gintaro, ir Rimvydo. Ir sunkiausią savo likimų dalį jie yra perdavę poezijai. Kariai, patys saugomi eilėraščių, nuolatinės poetinės parengties. Drąsinami eilėraščių. „Žmogus yra silpnas – tą puikiai žino stiprus poetas. Bet be žmogaus bei jo silpnybių, poete, nėra poeto bei jo stiprybių, žmogau“, – taip Rimvydo knygą palydi Aidas. Aidas jaunesnių pripažįstamas kaip poezijos *redaktorius*. Arba kaip galintis pamokyti, jei ir vengsime aukšto mokytojo vardo. Yra poezijoje ir amato, yra. O už jų visų – Sigitas, Sigitas Geda, tas, kuris susinaikino iš savo paties galių, taip ir nesutikęs, kad gali būti ir silpnas. Protu sutiko, o tuo, kas yra už viso, ką dar galima suprasti, ne. Laiku suvokti, kad nebesi herojus, kad nebe.

Gal taip ir Gintaras Bleizgys? Jo krikščionybė norėtų būti nuolanki. Tiesiogiai pasisakydamas Gintaras kartais turi ir agresijos. Eilėraščiai agresiją tramdo, akumuliuoja, paverčia kuriančia energija, išvedančia lyg į kitas erdves. Žmonių išgyvenimai, potyriai tokie įvairūs, tokie prieštaringi, kad jokia viena forma jų negali apimti. Neįmanoma pasakyti, kas dar krikščioniška ir kas jau ne. Ir iki krikščionybės būta krikščionių. Ir yra krikščionių be privalomųjų ritualų. Gal ir iš to lašo poezijos, kuris vis gyvas Kristaus misterijoje, nesusigeriantis į dykumų smėlį.

Negalima to, kas sakoma poeto kitais būdais, tiesiogiai taikyti poezijai. Gintaras Bleizgys: „Be mano žinios gyvena mano eilėraštis“; „Esu kitoks negu tada kai šią eilutę rašiau“ („Lietaus fantazija: poezija“).

Literatūros padėtis yra ir Lietuvos padėtis: vis labiau ji panaši į lašą ant įkaitintų akmenų. Arvydas Šliogeris atnaujino šį katastrofinį vaizdinį. Bet atnaujino ir Mikalojaus Konstantino Čiurlionio „Žalčio sonatos“ suvokimą – kaip lietuvių mitą. Kaip iškalbiausią parabolę.

Galbūt gyvensime gerai, patogiai, bet nebebūsime tie patys. Ir nebebus parašyta knyga, kurią galima pavadinti „Tie patys žodžiai“, kaip kadaise Marcelijaus Martinaičio. Ir Lietuva nebebus panaši į Lietuvą; Kukutis, važiuodamas Žemaičių plentu, nebegalės stebėtis: „Kaip Lietuva panaši į Lietuvą! / Jos beržai visad panašūs į beržus, / kaip ir dangus: / virš Lietuvos visada toks lietuviškas!“ („Kukutis važiuoja Žemaičių plentu“) O gal galės, juk *vieta* neišnyksta, jei tik nėra permalama traktorių, išgręžiojama.

Ir ar gali būti, kad Lietuvoj nebegims tokių unikalios sąmonės žmonių kaip Maironis, Čiurlionis, Česlavas Milošas? Kaip Sigitas Geda. Justinas Marcinkevičius ar Marcelijus Martinaitis. Atgimdyti filologijos, – taip apie lietuvius manė Milošas. Galime šia mintimi pasitikėti; nenuleisti akių nuo to, kas susiję su kalba, kalbos kūryba.

Yra priežasčių nerimui dėl literatūros padėties: globaliosios tendencijos uniflikuoja, niveliuoja, uždengia žmogiškosios patirties atskirumą, tolina nuo gamtos, išdžiovina pirminės poezijos lašus. Yra vertybių gradacija, gęsta estetinis literatūros gyvybingumas, rašymas tampa tuo, kuo sugebantis verčiasi, stengdamasis įtikti nereikiam vartotojui. Formuojasi ideologinių konjunktūrų litera-

Viktorija Daujotytė-Pakerienė – habilituota humanitarinių mokslų daktarė, profesorė, Lietuvos mokslų akademijos tikroji narė, literatūros tyrinėtoja, daugybės monografijų, studijų bei straipsnių autorė.

Naujoji profesorės Viktorijos Daujotytės knyga „Lašas poezijos“ – „Laisvojo mąstymo properšų“ tęsinys, anot autorės, „bandant išsilaikyti tik poezijos teritorijoje“.

Properšose atrandamas ir mums parodomas lašas, krislas, sėkla tikrumo, tikėjimo ir pasitikėjimo – ir prigimtimi, ir gamta. Lašas, leidžiantis mums įsibūti, įsigyventi, įsirašyti.

Bandoma atsakyti į klausimą, kas yra poezija ir kas ne, kodėl minties blyksnis, frazė kartais esti prasmingesnė, atverianti regimą ar tik jaučiamą pasaulį labiau nei visas kūrinys. Ar tikrai tai, kas yra sena, nebeturi prasmės? Kodėl vis iš naujo „atrandamas“ Maironis, nors XX amžiaus pradžioje jaunieji rašytojai su juo jau buvo atsisveikinę...

Knyga ir apie prigimtinę kultūrą – kiek tradicijos, kalba, tarmė lemia matymą bei mąstymą, apie kūrėjų sąsajas, persipinančius likimus.

Ir apie tai, kodėl viltis būti ir išlikti, įsigyventi rūščiai kintančiame pasaulyje bus gyva, kol bus žmonių, lemtimi pasirinkusių ginti ir saugoti poezijos stebuklo lašą.

